

شورای سیاستگذاری مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران
معاونت پژوهش
مرکز تخصصی امام هادی ع، شوشتر
سطح ۳

موضوع

نقش نظام پایداری دین در تربیت انسان از منظر قرآن و روایات

استاد راهنما:

سرکار خانم مرضیه سلیمانی زارچی

محقق :

سیده نجات موسوی

سال تدوین : ۱۴۰۳ ه.ش

تحمیدیه

«اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى حُسْنِ قَضَائِكَ، وَبِمَا صَرَفْتَ عَنِّي مِنْ بَلَائِكَ، فَلَا تَجْعَلْ حَظِّي مِنْ رَحْمَتِكَ مَا عَجَلْتَ لِي مِنْ عَافِيَتِكَ فَأَكُونَنَّ قَدْ شَقِيتُ بِمَا أَحْبَبْتُ وَسَعِدَ غَيْرِي بِمَا كَرِهْتُ وَإِنْ يَكُنْ مَا ظَلَلْتُ فِيهِ أَوْ بَتَ فِيهِ مِنْ هَذِهِ الْعَافِيَةِ بَيْنَ يَدَيِ بَلَاءٍ لَا يَنْقَطِعُ وَوِزْرٍ لَا يَرْتَفِعُ فَقَدِمَ لِي مَا أَخَرْتُ، وَآخَرَ عَنِّي مَا قَدَّمْتَ. فَغَيْرُ كَثِيرٍ مَا عَاقَبْتُهُ الْفَنَاءُ، وَغَيْرُ قَلِيلٍ مَا عَاقَبْتُهُ الْبَقَاءُ، وَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ».

بارخدایا، تو را سپاس بر خوبی سرنوشتی که مقدر فرموده‌ای، و بر بلایی که از من گرداندی، پس نصیبم را از رحمتت در این عافیت دنیایی که به من ارزانی داشتی منحصر مکن، که به سبب آنچه دوست دارم، بدبخت شوم، و دیگری به خاطر آنچه ناپسند من است خوشبخت گردد، و اگر آن عافیت که روز را در آن به شب رسانده، یا شب را در آن به روز آورده‌ام مقدمه بلایی همیشگی، و وبالی دائم باشد. پس آنچه را برایم به تأخیر انداخته‌ای پیش‌انداز؛ و آنچه را که پیش انداخته‌ای به تأخیر افکن، زیرا؛ چیزی که پایانش نیستی است، بسیار نیست، و آنچه عاقبتش همیشگی و جاودانی است اندک نباشد، و بر محمد و آلش درود فرست.^۱

^۱ صحیفه سجادیه، دعای هجدهم.

تقدیم

تقدیم به روح پاک امام شهیدان و همه شهدایی که همواره زمینه‌ساز ظهور حضرت ولی عصر (عج) بوده‌اند. و مخصوصاً تقدیم به پیشگاه مقدس شهدای گمنام و شهدای مظلوم مدافع حرم حضرت زینب (س) که در راه رسیدن به تمدن اسلامی مجاهدانه ایستادند و از هستی خود گذشتند.

تقدیر و تشکر

از همه کسانی که در این پژوهش، حقیر را یاری نمودند، بویژه استاد فرهیخته و دانشمند، سرکار خانم مرضیه سلماتی زارچی، که در این ایام علاوه بر کمک در این تحقیق، نکات اخلاقی بسیار زیادی از ایشان درس گرفتم، خداوند صحت سلامتی به ایشان عنایت بفرماید.

۱۸. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران، دنیای دانش، ۱۳۸۲ش.
۱۹. پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی. مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دایره المعارف قرآن کریم، قم، بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۳ش.
۲۰. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، محقق و مصحح: درایتی، مصطفی، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، چاپ اول، ۱۳۶۶ش.
۲۱. جمعی از نویسندگان، پاسخ به پرسش‌های کلامی - تاریخی و فقهی، تهران، نشر معشر، ۱۳۹۳ش.
۲۲. جوادی آملی، عبدالله، تفسیر تسنیم، تهران، اسراء، بی‌تا.
۲۳. جوادی آملی، عبدالله، شریعت در آینه معرفت، مرکز نشر فرهنگی الرجا، ۱۳۷۲ش.
۲۴. جوادی آملی، عبدالله، ولایت در قرآن، مرکز نشر فرهنگی الرجا، ۱۳۶۹ش.
۲۵. جوادی آملی، عبدالله، مراحل اخلاق در قرآن، تهران، اسراء، ۱۴۰۰ش.
۲۶. جوهری، اسماعیل بن حماد، صحاح اللغة، بیروت، دار العلم للملایین، ۱۴۰۴ق.
۲۷. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم، موسسه آل البيت عليهم السلام لاحیاء التراث، بی‌تا.
۲۸. حرّانی، حسن، تحف العقول، ترجمه بهراد جعفری، تهران، اسلامی، ۱۳۸۰ش.
۲۹. حکیمی اخوان، آرام احمد، الحیاء، ترجمه: احمد آرام، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰ش.
۳۰. حکیمی، محمدرضا و دیگران، مترجم: احمد آرام، الحیاء، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۱ش.
۳۱. خمینی، روح الله، شرح دعاء السحر، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۶ش.
۳۲. خمینی، روح الله، دانشنامه امام خمینی، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۴۰۰ش.
۳۳. خمینی، روح الله، شرح چهل حدیث، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۸ش.
۳۴. خیاط، عبدالعزيز، المجتمع المتکافل فی الاسلام، قاهره، دارالسلام، ۱۴۰۶ق.
۳۵. داور پناه، ابوالفضل، انوار العرفان فی تفسیر القرآن، تهران، صدر، ۱۳۶۶ش.
۳۶. دهخدا، علی اکبر و دیگران، لغت نامه، روزنه، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ش.
۳۷. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، بیروت، دارالمعرفه، ۱۴۲۲ق.
۳۸. رفیق، مصطلحات التصوف الاسلامی، بیروت، مکتبه لبنان ناشرون، ۱۳۷۸ش.
۳۹. ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم، مکتب الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۴ق.

۴۰. زبیدی، محمد بن محمد، تاج العروس من جواهر القاموس، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۴ق.
۴۱. سجادی، جعفر، فرهنگ معارف اسلامی، تهران، کومش، ۱۳۷۳ش.
۴۲. شرفی، محمدرضا، مهارت‌های زندگی در سیره رضوی، تهران، به نشر، ۱۴۰۲ش.
۴۳. شریف قریشی، باقر، النظام التربوی فی الاسلام، بی‌جا، دارالکتب الاسلامی، بی‌تا.
۴۴. شهید ثانی، زین الدین بن علی، مسالک الافهام، قم، موسسه المعارف الاسلامیه، ۱۴۱۳ق.
۴۵. شهید ثانی، زین الدین بن علی، المصنفات الاربعه، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۰ش.
۴۶. شیخ صدوق (ابن بابویه)، محمد بن علی، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، قم، دارالشریف، ۱۴۰۶ق.
۴۷. شیخ صدوق، الخصال، مترجم: احمد فهری زنجانی، تهران، علمیه اسلامی، بی‌تا.
۴۸. صادقی تهرانی، محمد، الفرقان فی تفسیر القرآن، انتشارات فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۳ش.
۴۹. صدر، سیدرضا، استقامت، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۷ش.
۵۰. طاهری خرم آبادی، ولایت و رهبری در اسلام، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۰ش.
۵۱. طباطبائی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه محمد تقی مصباح، چ پنجم، بنیاد علمی علامه طباطبائی، ۱۳۷۰ش.
۵۲. طبرسی، فصل بن حسن، مجمع البیان، بیروت، دارالمعرفه، بی‌تا.
۵۳. طبرسی، فضل بن حسن، مکارم الاخلاق، ترجمه: ابراهیم میرباقری، تهران، فراهانی، ۱۳۶۵ش.
۵۴. طریحی، شیخ فخرالدین، مجمع البحرین، قم، موسسه البعثه، ۱۴۱۴ق.
۵۵. طوسی، خواجه نصیرالدین، اوصاف الاشراف، سید محمد رضا غیاثی کرمانی، قم، مؤسسه فرهنگی؛ انتشاراتی حضور، ۱۳۸۲هـ ش.
۵۶. طوسی، محمد بن حسن، المبسوط فی فقه الامامیه، تهران، المکتبه المرتضویه، ۱۳۸۷ق.
۵۷. طوسی، محمد بن حسن، النهایه فی مجرد الفقه و الفتاوی، بیروت، دارالکتب العربی، ۱۴۰۰ق.
۵۸. عیسی زاده، راهکارهای قرآنی استحکام و تقویت اعتقاد و ایمان، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، بی‌تا.
۵۹. غزالی، محمد بن محمد، احیاء علوم الدین، بی‌جا، دارالکتب العربی، بی‌تا.
۶۰. فتحعلی خانی، محمد، آموزه‌های بنیادین علم اخلاق، تهران، شهریار، ۱۳۷۹ش.
۶۱. فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، قم، هجرت، ۱۴۰۹ق.

۶۲. فرهادیان، فرهادیان، رضا؛ مبانی تعلیم و تربیت اسلامی در قرآن و حدیث، قم، موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل‌البیت، ۱۳۹۳.
۶۳. فیروز آبادی، محمدبن یعقوب، القاموس‌المحیط، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق.
۶۴. فیض کاشانی، ملا محسن، المحجۀ البیضاء، قم، دفتر انتشارات اسلامی، بی‌تا.
۶۵. قطب راوندی، سعیدبن هبه‌الله، فقه القرآن، قم، کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، ۱۴۰۵ق.
۶۶. قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، تهران: مرکز نشر فرهنگی رجاء با همکارى مؤسسه جهانی خدمات اسلامی، ۱۳۶۹ش.
۶۷. کراجکی، محمد بن علی، کنز الفوائد، قم، دارالذخائر، ۱۴۱۰ق.
۶۸. کرمانی، محمود بن حمزه، غرائب‌التفسیر، عربستان، جده، دارالقبله للثقافه الاسلامیه، بی‌تا.
۶۹. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، دار الحدیث، قم، ۱۴۲۹ق.
۷۰. گلپایگانی، علی؛ فطرت و دین، تهران، مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، ۱۳۸۰ش.
۷۱. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ترجمه: سید ابو الحسن موسوی همدانی، تهران، کتابخانه مسجد ولی عصر، بی‌تا.
۷۲. محمدی ری‌شهری، محمد، بهترین راه شناخت خدا، انتشارات یاسر، ۱۳۶۱ش.
۷۳. مصباح یزدی، محمدتقی، جامعۀ و تاریخ از دیدگاه قرآن، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸ش.
۷۴. مصباح یزدی، محمدتقی، اخلاق در قرآن، انتشارات مؤسسه امام (رحمه‌الله‌علیه)، ۱۳۷۷ش.
۷۵. مصباح یزدی، محمدتقی، اصول عقاید، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی، بی‌تا.
۷۶. مصباح یزدی، محمدتقی، به سوی او، انتشارات مؤسسه امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه)، ۱۳۸۲ش.
۷۷. مصباح یزدی، مصباح یزدی، محمدتقی؛ فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، چ دوم، تهران، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان، ۱۳۹۱ش.
۷۸. مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران، صدرا، ۱۳۹۹ش.
۷۹. مطهری، مرتضی، فطرت، تهران، صدرا، ۱۳۷۵ش.
۸۰. معن، شیخ حسین، تربیت توحیدی و نقش آن در پی ریزی شخصیت اسلامی، مترجم: احمد ناظم، قم، ژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۷ش.

۸۱. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب الإسلامیه، ۱۳۷۴ ش.
۸۲. مهدوی کنی، محمدرضا، اخلاق عملی، قم، مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۵ ش.
۸۳. میرباقری، نقش ولایت در تعالی انسان، پژوهشکده باقرالعلوم، فروردین ۱۳۹۴ ش.
۸۴. میرزاییگی، حسین، خوف و رجا؛ عامل تعادل رفتاری، سروش کیهان، مرداد ۱۳۹۶ ش.
۸۵. نراقی، مهدی بن ابیذر، جامع السعادات، مترجم: کریم فیض، قم، قائم آل محمد، ۱۳۸۸ ش.
۸۶. نوری، حسین بن محمدتقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، بیروت، مؤسسه آل البيت (علیهم السلام) لإحياء التراث، ۱۴۰۸ ق.
۸۷. ورام بن ابی فراس، مسعود بن عیسی، تنبیه الخواطر و نزهة النواظر المعروف بمجموعه ورام، مکتبه الفقیه، قم، ۱۴۱۰ ق.

- مقالات

۸۸. اخوی، رضا، ماهنامه اطلاع‌رسانی، پژوهشی، آموزشی مبلغان، آذر و دی ۱۳۸۹، شماره ۱۳۵، صص ۱۰۹-۱۲۵.
۸۹. اسدسنگابی، کریم، «شایسته‌سالاری»، صف، ش ۱۱۸، ص ۲۵.
۹۰. جان بزرگی، مسعود، وضعیت تجربی درمانگری شناختی رفتاری: یک مطالعه ی مروری روی فراجلیل گری ها منتشر شده در دوفصلنامه مطالعات اسلام و روان شناسی، اسلام و روانشناسی، دوره ۲، ش ۳، دی ماه ۱۳۸۷ ش.
۹۱. حسنی بافرانی، طلعت و مهدوی راد، محمدعلی، منظومه باورهای بنیادین انسان سالم از دیدگاه قرآن، فلسفه دین، سال هشتم، ش ۱۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۰، صص ۱۶۱-۱۸۸.
۹۲. حق پناه، رضا، جایگاه قانون و قانون گرایی در قرآن، مجله فلسفه، کلام و عرفان، ش ۱۴، پاییز ۱۳۷۷ ش.
۹۳. حق پناه، رضا، «شایسته‌سالاری در نظام علوی»، اندیشه حوزه، ش ۳۲ و ۳۳، ص ۱۹۳.
۹۴. دریسای، سمیه و دیگران، بررسی عوامل ضعف خودکنترلی از منظر قرآن کریم، معرفت اخلاقی، سال چهارم، ش ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۲ ش، صص ۷۵-۹۲.
۹۵. رفیعی هنر، حمید، اسلام، اخلاق و خودمهارگری روانشناختی، فصلنامه تخصصی اخلاق و حیانی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۹۲ ش.
۹۶. سبحانی فخر، قاسم، انعکاس اعمال انسان در دنیا از نظر قرآن و روایات، کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی، مرکز تربیت مدرس حوزه علمیه قم، ۱۳۷۲ ش، ص ۱۴۲.

۹۷. سجادی، سیدعلی، خودکنترلی در نظام کنترل و نظارت اسلامی (با نگاهی بر جایگاه خودکنترلی در نظریه‌های مدیریت)، اندیشه صادق، دوره ۷، تیر ۱۳۸۵ش، ش ۴.
۹۸. شکوهی یکتا، محسن و همکاران، مدیریت خشم بر اساس آموزه‌های اسلامی و روان‌شناسی نوین، مطالعات اسلام و روان‌شناسی، ۱۳۸۸ش، ش ۵.
۹۹. شیرپور، ناهید و همکاران، نقش خودکنترلی دینی در کاهش اثرات روحی- روانی حوادث طبیعی، مجله پیشرفت نویت در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، سال چهارم، مرداد ۱۴۰۰ش، ش ۳۸.
۱۰۰. غلامی، اصغر و برنجکار، رضا، تبیین معنای ولی در پرتو آیات ولایت، اندیشه نوین دینی، سال ۸، ش ۳۰، پاییز ۱۳۹۱ش، صص ۵۱-۶۸.
۱۰۱. غیائی، محمدزاهد، تفکر از منظر قرآن، بشارت، ۱۳۸۰ش، ش ۲۵.
۱۰۲. محدثی، جواد، عمل، معیار ایمان، فرهنگ کوثر، ۱۳۸۸ش، ش ۷۸.
۱۰۳. محرابی، خدیجه، آثار اعمال در زندگی، سروش کیهان، ۱۷ مرداد ۱۴۰۳ش.
۱۰۴. موسوی، سیدرضا، راهکارهای مدیریت عواطف در رهیافت قرآن و حدیث، دوفصلنامه علوم تربیتی از دیدگاه کلام اسلامی، دوره دهم، ش ۱۹، پاییز و زمستان ۱۴۰۱ش، صص ۳۵۷-۳۸۶.
۱۰۵. میرآقامحمدی، راه‌های مبارزه با نفس، پژوهش‌های دینی، سال دوم، ش ۴، بهار ۱۳۸۵ش، صص ۶۳-۸۲.
۱۰۶. هویدا، رضا و آقابابایی، راضیه، بررسی تطبیقی مدل چهارمرحله‌ای خودارزیابی در اسلام (مشارطه، مراقبه، محاسبه، معاتبه) با استراتژی‌های رفتارمحور خودرهبی، مطالعات اسلام و روان‌شناسی، ۱۳۸۸ش، ش ۵.
۱۰۷. واثق، قادرعلی، معیارهای شایسته‌سالاری در اسلام، معرفت، ۱۳۸۸ش، ش ۱۴۱.
۱۰۸. الویری، محسن، درآمدی بر مفهوم شناسی دینی عزت و افتخار، فصلنامه اندیشه صادق، پاییز و زمستان ۱۳۸۱ش، ش ۸ و ۹.
۱۰۹. یوسف زاده، حسن، نظم اجتماعی در اسلام، معرفت، ۱۳۸۵ش، ش ۱۰۳.